

Når Malt føler

«Jeg så en dypt ensom mann», hevdet Ulrik Malt fra vitneboksen i rettssal 250 i slutten av forrige uke. Allerede første gang Anders Behring Breivik ble ført inn i rettssalen så han dette. Hvordan ser en ensom mann ut?

Einar Øverenget, filosof i Activa Humanistisk Akademi

Malts følelser

Om man hadde stilt fem menn opp på en linje, hvorav en av disse faktisk var ensom, er det grunn til å tro at Malt med et raskt blick ville greid å identifisere den ensomme - uten å vite noe om disse på forhånd, og bare ved å kaste et blick på dem?

Om Malt ikke hadde visst det han nå vet om Breivik, ville han da ha sett det samme? Eller er dette en beskrivelse av hva Malt selv føler når han ser Breivik?

I så fall er deler av Malts vitneutsagn mer en beskrivelse av Malts egne følelser enn av den virkeligheten han mener å beskrive.

Sant nok, hvem som helst kunne oppleve at Breivik er en ensom mann der han føres inn i rettssalen tiltalt for handlinger en hel verden fordømmer på det groveste. I den forstand er han selvsagt ensom, men det er et resultat av handlingene han utførte. Er det også mulig på samme måte å se at denne ensomheten var årsak til disse handlingene? Og er det en riktig beskrivelse av Breivik? Var han faktisk ensom?

Vitenskap

Det som berøres med disse spørsmålene er selve grunnlaget for å hevde at man bedriver vitenskap. Fagfolk har ikke en gudbenådet evne til å klatre inn i hodet på mennesker. Deres evne til å avdekke årsakssammenhenger i naturen og i mennesket forutsetter at de benytter en metodikk som gjør at de kan underbygge sine påstander på en saklig måte.

Hva forskeren føler, forventer, ønsker eller håper skal skje, skal ikke tillegges noen betydning - selv om det kan være en utfordring for forskeren å ikke bli påvirket av slike forhold.

Vitenskap starter med å fremme en eller annen hypotese, og det er i praksis en slags kvalifisert gjetning fra en fagperson. Det er ikke noe særskilt vitenskapelig ved å fremme hypoteser, det er når man begynner å teste hypotesen det særskilt vitenskapelige gjør seg gjeldende. Hypotesen må begrunnes ved å prøves mot virkeligheten, og det gjør vi ved hjelp av observasjoner.

Utfordring

Men selv om observasjoner er avgjørende viktig for vitenskapen, knytter det seg stor usikkerhet til observasjoner. Hvorfor det? Jo, fordi vi mennesker aldri er passive når vi observerer - i observasjonen fortolker vi det vi observerer. Det vi ser påvirkes av våre forventninger, våre oppfatninger, vår kunnskap og våre omgivelser.

Dette er ikke minst en metodisk utfordring for fortolkningsfagene, som for eksempel psykiatri. Det har vært gjentatt mange ganger at psykiatri ikke er en eksakt vitenskap, men det er ikke i seg selv kritikkverdig eller uvitenskapelig.

Det betyr bare at det objektet man utforsker ikke er direkte observerbart, du kan ikke veie det, måle det eller observere det med et mikroskop.

Andre menneskers mentale tilstand er for eksempel ikke direkte observerbar. I den grad vi kan si noe om den så må det skje ved at vi tolker det vi kan observere (handling og tale), og at vi slutter fra det til noe vi ikke kan se (deres indre tilstand).

Overprøver

Det går an å se at en person er alene, men man kan ikke på samme måte umiddelbart se at en person er ensom. I den grad du kan hevde det så må det være et resultat av at du har observert ham over lengre tid og i forskjellige situasjoner og sammenhenger. Og du må også avklare at det ikke er selvvalgt.

I tillegg er det også viktig at andre fagfolk uavhengig av deg har observert det samme som du har sett.

Når Malt går i gang med å antyde diagnoser på Breivik, så gjør han det uten å ha gjennomført systematiske observasjoner som etablerer nødvendig intersubjektivitet.

Malt hevder han observert at Breivik hadde en rekke såkalt «ticks» over en periode. Kan han dokumentere dette? Var det andre fagfolk som så det samme?

Malt antyder i tillegg diagnoser som overprøver konklusjonene til de som faktisk har observert Breivik. Han gjør dette for åpen rett - vel vitende om at hans konklusjoner ikke vil bli vurdert av en rettsmedisinsk kommisjon.

Uetisk?

Malts fremferd i retten er i tillegg ikke bare metodisk problematisk, han er også på vitenskapsetisk tynn is: For det første, han gjennomfører en diagnostisering uten mandat. President for Norsk Psykologforening, Tor Levin Hofgaard, har tidligere påpekt at det ikke er fritt frem å diagnostisere en person. Det er klare etiske krav til en slik handling. For det andre, observasjonen gjennomføres uten informert samtykke.

Sant nok, Malt påpeker til stadighet at han gjetter og spekulerer, men ikke desto mindre lanserer han en rekke diagnoser med utgangspunkt i egen autoritet. I sum er dette så vel metodisk som profesjonsetisk problematisk.

(VG - 14:19 12.06.2012)

Innholdet i utskriften er vernet etter åndsverklovens regler. Utskriften er kun til privat bruk og kan ikke benyttes på annen måte. Kopiering eller spredning av innholdet krever avtale med rettighetshaver eller Kopinor.